

Užmirštasis „Draugo“ redaktorius kun. dr. Vincentas Vizgirda

Audronė V. Škiudaitė

Savotiškas jausmas valdo sklaidant pageltusius, trupančius 1909 m. metų „Draugo“, tada ėjusio vieną kartą per savaitę, lapus ir būti šimto metų senumo įvykių liudininku. Šiuos lapus sklaidau ne „Draugo“ redakcijoje Chicagoje, kur tikriausiai vienoje vietoje pasaulyje yra visų 100 metų komplektai, bet Vilniuje, Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje.

Įprasta rašyti, kad pirmasis „Draugo“ laikraščio, pradėjusio eiti 1909 m. liepos 12 d., redaktorius buvo kun. Antanas Kaupas. Tai nėra visai taip ir dabar, po 100 metų, yra proga atitaisyti klaidą. Kun. A. Kaupas buvo vienas pirmųjų ir ilgiausiai redagavusių – nuo 1909 m. gruodžio vidurio iki 1913 m.

Lietuvių enciklopedija straipsnelyje apie „Draugą“ rašo, kad pirmuosius numerius – dvi savaites tvarkė kun. Kazimieras Urbonavičius, bet Marijos Remienės „Draugo“ redakcijos archyve rastame 1959 m. kun. Vincento Vizgirdos rašytame laiške „Draugo“ redakcijai teigiama, kad patį pirmąjį numerį redagavo būtent jis – kun. dr. Vincentas Vizgirda, tuometinis Wilkes Barre Švč. Trejybės lietuvių parapijos klebonas.

Reikia pasakyti, kad kun. V. Vizgirda laišką rašė iš už „geležinės uždangos“ – iš okupuotos Lietuvos savo broliui į Aurorą, IL, esančią netoli Chicagos, o šis laišką perdavė redakcijai. Štai ką nuo senatvės drebančia ranka rašo kun. V. Vizgirda ir negalima juo netikėti:

„Neseniai Jūs atšventėt savo laikraščio įkūrimo 50 metų sukaktį. Ta proga prisiminėt ir mane, kaip jo pirmąjį leidėją (tokių žinių jam tikriausiai suteikė brolis, nes tuo metu okupuotoje Lietuvoje Amerikos lietuvių spauda vargu ar buvo prieinama. Red.).

▲ Kun. Vincentas Vizgirda Amerikoje

50 metų palyginti tai neilgas laikotarpis, bet kiek daug per jį praslinko džiugių ir liūdnų valandų bei įvykių.

Gražiausi mano kunigiškos jaunystės metai prabėgo Amerikos lietuvių tarpe. Svečias kraštas, iš įvairių Lietuvos vietų surinkti žmonės. Bet mes ten radom bendrą savo tarpe kalbą, nes mus jungė „mūsų idėja: tikybos brangybė, mokslo, dorumo ir tautos reikalai“. Tam kilniam tikslui negaila buvo jėgų ir pasišventimo. Ir mes, ano meto lietuviai, dirbom, kaip kas galėjom ir mokėjom. Tam mes naudojom visus gerus būdus ir institucijas, šventyklas, mokyklas, organizacijas, gyvą brolišką žodį, lietuviškus spaudinius...

Tam reikalui buvo išleistas ir naujas laikraštis „Draugas“. Aš pats pirmą jo numerį parengiau spaudai ir su vargoninku jį ekspedijavau: dienom ir naktim rašėm jo prenumeratorių adresus. Nors tada mūs išvargimas buvo didis, bet, prisimenu, džiūgavom su ašara akyse, kad pagaliau galėsime plačiau prabilti į savo tautiečius, kad su savo mintimis pasieksim jų namus ir jų širdis.

Anuo metu varge mūs sėtas grūdas nenunyko. Su laiku „Draugas“ išaugo, iškerėjo... Dabar „Draugas“ yra daugelio Amerikos lietuvių artimiausias bičiulis. Jų sielose jis kursto, gaivina ir ugdo brangius mūsų tautai idealus. Ir tai jau tęsiasi daugiau kaip 50 metų! Užtat džiugu man šiandie. Ir aš, sulaukęs to mielo jubiliejaus, nuoširdžiai sveikinu „Draugo“ leidėjus ir skaitytojus.

Mano mintys dažnai skrenda per Atlantą. Jos lanko tas vietas, kur aš kadaise darbavausi ar buvojau; tos mintys kartais nuklysta ir į kitas Amerikos gyvenvietes, kur dar kiek tvinksi bent viena lietuviška širdis. Aš myliu Jus visus ir dėl to Jus visus sveikinu...

Kan. D-ras Vincentas Vizgirda

1959-05-12

Lietuvos TSR

Kapsukas (Marijampolė)

Alyvų g. 1“

Kai kūrėsi „Draugas“, kun. V. Vizgirda statė Wilkes Barre, PA, bažnyčią, todėl galima įsivaizduoti, ką reiškė jo laiške pasakyti žodžiai „mūs išvargimas buvo didis“. Statyti katedros dydžio bažnyčią ir leisti pirmąjį naujojo laikraščio numerį išties reikėjo didžiulės ištvermės ir begalinio pasiaukojimo.

Gali būti, kad keletą vėlesnių numerių yra parengęs ir kun. Kazimieras Urbonavičius, bet jų M. Mažvydo bibliotekoje nėra iškilę. O kad tarp pirmųjų redaktorių buvo kun. V. Vizgirda, galima įsitikinti – yra išlikę jo redaguotų numerių iki gruodžio mėn. vidurio. Jis pasirašinėjo „tvarkančiuoju rankraščius“.

▲ Wilkes Barre, PA, Švč. Trejybės lietuvių bažnyčia, statyta kun. dr. Vincento Vizgirdos. Marijos Remienės nuotr.

ką pažinojusių artimų žmonių prisiminimais.

Gimė Vincentas Vizgirda 1874 m. lapkričio 12 d. Zygmantų kaime, Tamošbūdžio valsčiuje, pasiturinčių ūkininkų šeimoje, kurioje augo keturi sūnūs. Anksti mirus motinai Vincukas pasiryžo vykdyti jos valią ir tapo kunigu. Baigęs Mintaujos gimnaziją 1895 metais stojo į Seinų kunigų seminariją, kur priklausė slaptai lietuvių klierikų organizacijai, skaitė ir rėmė „Varpą“, slaptai tobulino savo lietuvių kalbos žinias. Jam Kunigystės sakramentą suteikė vyskupas Antanas

Po to redagavimą jau iš tiesų perėmė kun. Antanas Kaupas.

Kunigų vienybė, projektuodama naująjį katalikišką laikraštį, jo redaktoriumi matė kun. A. Civinską ir jį buvo iškvietusi iš Lietuvos, bet jam negalint atvykti, matyt, sukosi iš bėdos pasitelkdama trumpalaikius redaktorius.

Išlikęs kun. V. Vizgirdos laiškas sudarė progą prisiminti šį šviesų žmogų, kuris vėliau grįžo į Lietuvą ir netgi patyrė Sibiro tremtinio dalią. Nepelnytai pamirštą pirmąjį „Draugo“ redaktorių kun. Vincentą Vizgirdą mums padės paminėti žurnalistas Bernardas Aleknavičius, kuris „XXI amžiaus“ savaitraštyje 2004-11-10, švenčiant šio zanavykų krašto šviesuolio 130-ąsias gimimo metines, atspausdino straipsnį „Nepavargstantis krašto švietėjas“. Autorius rėmėsi 1943-iaisiais JAV išleistais „Amerikos lietuvių katalikų darbais“, Broniaus Kviklio parengtu leidiniu „Lietuvos bažnyčios“, Alicijos Rūgytės „Zanavykija“, Bostone leista „Lietuvių enciklopedija“ ir paties kunigo rašyta autobiografija bei kanaunin-

Baranauskas. Daugelis Seinų seminarijos auklėtinių tapo krašto švytuariais, – sako straipsnio autorius.

1900 m. klierikas V. Vizgirda, kaip perspektyvus kunigas, vysk. A. Baranausko siunčiamas tobulintis į užsienį. Studijuoja Romoje ir Fribourge, apgina net dvi daktaro disertacijas ir tampa teisės bei filosofijos mokslų daktaru. Bičiulio kun. Vincento Dargio prikalbintas trumpam išvyksta į JAV, bet užsibūna septynerius metus – iki 1912 m. Čia kurį laiką pavadavo Philadelphijos lietuvių parapijos kleboną. Paskui sutinka vykti į nusigyvenusią Plymouto lietuvių parapiją, kur praleidžia ketverius metus. Čia dirbdamas įkuria ir naują lietuvių katalikų parapiją Rochesteryje. Jauno kunigo autoritetas išaugo. 1908 m. Scrantono vyskupas siunčia kun. V. Vizgirdą į Wilkes Barre, PA, statyti naujos lietuvių katalikų bažnyčios. Su šia vyskupo užduotimi kun. V. Vizgirda sėkmingai susidoroja, ir 1912 metais Wilkes Barre iškyla graži gotikinio stiliaus Švč. Trejybės parapijos bažnyčia.

Šių eilučių autorei kartu su tuometine JAV LB Kultūros tarybos pirmininke Marija Remiene 2002 m. vasarą jos organizuotos kelionės po Pensilvanijos lietuvių gyvenamas vietas metu teko lankytis ir šioje bažnyčioje. Plačiau apie tai galima paskaityti knygoje „Lietuvių pėdsakai Amerikoje“, 2006, Vilnius. Ši bažnyčia jau nebeprisiklauso lietuviams, tuomet ją administravo lenkas klebonas, kuris su apsilankiusiais lietuviams buvo labai šiurkštus ir išmaldautas atrakinti bažnyčią, kad galima būtų tą neišpasakyto grožio šventovę pamatyti iš vidaus, net neuždegę šviesų. Buvo

▲ Wilkes Barre, PA, lietuvių Švč. Trejybės bažnyčios vitražas. Marijos Remienės nuotr.

▲ Kun. Vincento Vizgirdos kapas senosiose Marijampolės kapinėse

saulėta diena ir tiesiog stebuklingai iš lauko švietė saulė į senuosius, dar kun. Vincento Vizgirdos laikais įrengtus vitražus. Paglostėme ir daugiau rankomis bei širdimi negu akimis prietemoje pajutome meniškai išpjaustintų senoviškų medinių suolų grožį. Prieangyje perskaitėme lietuviškas aukotojų pavardes ir statybos datą ant bažnyčios sienos. Beje, tais laikais, kai čia klebonavo kun. V. Vizgirda, lietuvių buvo daug ir jie buvo labai įtakingi netgi miesto valdžioje.

Kun. V. Vizgirda įsitraukia į Amerikos lietuvių Romos katalikų susivienijimo Amerikoje veiklą, 1906-1911 m. buvo renkamas šios organizacijos valdybos nariu. Kartu su kunigais A. Kaupu, J. Kuru Wilkes Barre 1906 m. surengė Amerikos lietuvių katalikų kongresą, į kurį suvažiavo 32 lietuviškų kolonijų atstovai. Jie įkūrė Lietuvių katalikų federaciją, kurios tikslas buvo organizuoti JAV lietuvius katalikus, rūpintis lietuvių švietimu, platinti ir

palaiykėti katalikiškus laikraščius, steigti knygynus, pagelbėti parapijose kuriant lietuviškas mokyklas, o reikalui esant ir šelpti Lietuvą.

Pastatęs bažnyčią 1912 metais kun. V. Vizgirda su didžiule organizacinio darbo patirtimi grįžo į Seinų vyskupiją, bet vysk. A. Karosas parapijos jam nedavė ir klebono pareigų neskyrė – buvo nepatenkintas, kad per ilgai užsibuvo už Atlanto. Skiriamas į labai kuklias naujai atidarytos Kybartų gimnazijos prefekto (mokyklos direktoriaus pavaduotojo) pareigas. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui kun. V. Vizgirda, neturėdamas parapijos, neturi ir nuolatinės gyvenamosios vietos. Retkarčiais pavaduoja vieną kitą kleboną ir vis dažniau lankosi savo gimtinėje Zygmantuose, kurie ribojasi su Paluobių kaimu. Čia jis

savo lėšomis, sutaupytomis Amerikoje, pastato naujai įsteigtos parapijos medinę Angelų Sargų bažnyčią. Daug dėmesio Amerikoje skyręs švietimui ir Lietuvoje kun. V. Vizgirda, iš okupacinės vokiečių valdžios gavęs leidimą, 1918 metų gegužę Šakiuose įkūrė lietuvišką „Žiburio“ gimnaziją. Paskui, paklusdamas vysk. A. Karoso valiai, vyksta į Seinus atkurti seminarijos, kurios pastatus randa apleistus: be langų, be durų, grindis išlupinėtas, inventorių išgabentą į Voronežą.

1918 metų rudenį į Seinų kunigų seminariją susirinko 25 klierikai tęsti studijų, bet po metų Lenkijos valdžia ją likvidavo. Seminarija išstremiama į Lietuvą. Autobiografijoje kun. V. Vizgirda rašė, kaip jis, rektorius, su seminaristais pėsti parkeliavo į Lietuvą, iki demarkacijos linijos palydėti lenkų policininkų. Prisiglaudė Zyplių dvare, kur seminarija gyvavo daugiau nei trejus metus. Paskui buvo perkelta į Gižus, o dar po kurio laiko – į Vilkaviškį. 1926 metais popiežius Pijus XI įkuria Vilkaviškio vyskupiją ir 1918-1926 metais veikusi lietuviška Seinų kunigų seminarija tampa Vilkaviškio kunigų seminarija. Aštuonerius metus trukusi kunigų seminarijos klajonė baigėsi.

Ne lengvesni kun. V. Vizgirdai buvo ir sovietinės okupacijos metai. 1947 m. mirus vysk. Antanui Karosui vyskupija pavedama valdyti kapituliniam vikariui kan. Vincentui Vizgirdai. 1949 m. sovietinė valdžia jį areštuoja ir išstremia (kur, šaltiniuose neteko rasti). 1956 m. grįžta į savo vyskupiją išsekęs, nuo žiaurių tardymų apkurtęs viena ausimi, bet išlaikęs šviesų protą, ką rodo 1959 m. jo rašytas prasmingas laiškas „Draugo“ redakcijai.

Kan. dr. Vincentas Vizgirda Amžinybėn iškeliavo 1966 m. sausio 15 d. Marijampolėje (tuometiniame Kapsuke), palaidotas Marijampolės senosiose kapinėse.